

AKADEMIE VAN KUNSTEN

EEN SCHRIJFACADEMIE OP SCHOOL; HOE WERKT DAT?

Journalistiek verslag van de Akademie van Kunsten-bijeenkomst 'Hoe maken we het vak Nederlands in het voortgezet onderwijs aantrekkelijker?' op 3 juni 2019 in Amsterdam

Door Marilse Eerkens

Voor de slimme bèta's is er een wiskundeolympiade. Kinderen die goed zijn in vreemde talen kunnen hun talent omzetten in Cambridge- Goethe- en Delf-certificaten, maar kijk je naar de extra's die scholen bieden op het gebied van onze eigen taal dan is het aanbod bijzonder schraal.

Dit gapende gat binnen ons onderwijs is de reden dat op maandag 3 juni 2019 zo'n honderd mensen bij elkaar zitten in de theaterzaal van de Openbare Bibliotheek in Amsterdam. De bijeenkomst – de tweede in een reeks – is een initiatief van dichter, componist en Akademie van Kunsten-lid Micha Hamel en de Utrechtse hoogleraar moderne letterkunde Els Stronks. Eerder (in november 2018) bogen zij zich al met een grote groep vakgenoten en schrijvers over de vraag hoe het vak Nederlands in het voortgezet onderwijs aantrekkelijker gemaakt kon worden. Over een punt was iedereen het toen eens: het zou geweldig zijn als scholen een eigen schrijfacademie zouden krijgen. Een plek waar kinderen van vmbo tot vwo bij elkaar komen om essays te leren schrijven, zich volledig onder te dompelen in werk van Vondel, Couperus, Wieringa, Palmen, Marsman of Isik dan wel te werken aan rapteksten, journalistieke artikelen, gedichten of verhalen.

Tijdens de OBA-bijeenkomst wordt er voortgeborduurd op deze droom. Hoe zou zo'n schrijfacademie – waar menig leerling ook heel enthousiast van blijkt te worden – moeten worden ingericht? Welke ervaringen zijn er tot op heden? Hoe leer je kinderen een goed verhaal of een gedicht schrijven? En hoe beoordeel je dat eigenlijk?

De ervaring van de schrijfacademiepioniers

Op de avond komen om te beginnen enkele pioniers aan het woord. Ze komen van De Werkplaats in Bilthoven, het Metis Montessorilyceum in Amsterdam en het Vechtstede College in Weesp. Wat zij gemeen hebben is dat ze besloten niet langer te blijven *dromen* over zo'n schrijversacademie, maar gewoon maar eens wat te proberen.

De vijfdeklassers Robin en Adore vertellen dat ze blij zijn met deze ontwikkeling op hun school. Samen met twaalf andere schrijfenthousiastelingen uit verschillende jaarlagen van De Werkplaats volgden ze workshops – bij Apprentice bijvoorbeeld: hoe maak je een magazine? – en maakten ze leuke uitstapjes – ze bezochten de officiële persconferentie van Pinkpop. De schrijfclub is volgens hen hecht en heel divers (al is het vmbo-t erg mager vertegenwoordigd). Die club is heel 'tof' vinden de meisjes.

Wat nog wel lastig is, is het vinden van tijd. Omdat de schrijfclub nog geen vanzelfsprekend onderdeel is van de school, is er dus ook nog geen tijd voor ingeroosterd. Dat maakt het moeilijk om een vast moment te vinden waarop de kinderen uit verschillende klassen bij elkaar kunnen komen. En dus gebeurt er nu nog veel in de pauze. Het ziet er wel naar uit dat dat beter gaat worden – de schooldirectie denkt goed mee.

Op het Metis Montessori begint de schrijfacademie al wat meer structurele vormen aan te nemen. Volgend jaar starten ze in de eerste klas met series van vier lessen waar steeds een genre aan bod gaat komen: een gedicht, een kort verhaal, een dagboek, een sprookje en een blog. Les een behandelt het genre, in les twee praten ze over het perspectief en in les drie en vier wordt er geschreven. Kinderen die zijn gegrepen door het schrijven, kunnen naast die vier lessen vrijwillig nog een vijfde en zesde les volgen.

De extra opdracht die de docenten Nederlands zichzelf hebben gegeven, is het meekrijgen van kinderen voor wie het niet vanzelfsprekend is om te schrijven of voor wie Nederlands niet de eerste taal is.

Het Metis heeft voor de invulling van dit lesprogramma overleg gehad met Els Stronks en Micha Hamel. Het uitgangspunt van de hoogleraar en de dichter is, dat je schrijven kunt leren.

Om te leren schrijven moet je veel oefenen...

Stronks legt uit dat dat een kwestie is van veel oefenen. Oefenen met hoe je van *niets*, iets kunt maken. Het vertrekpunt moeten je eigen gedachten zijn en niet, zoals nu gebeurt op scholen, een hoop teksten die je met knippen en plakken ordent en herordent. Bij het creatief schrijven gaat het juist om het vinden van je eigen stem: wat zit er in mij? Welk verhaal? En hoe wil ik en kan ik dat vertellen? En natuurlijk gaat het ook om poetsen: wat laat ik staan? Wat kan er weg? En waarom kan dat weg?

De classicus, dichter, criticus en vertaler – *'ik ben vooral een schoolmeester'* – Piet Gerbrandy, maar ook Querido-uitgever Annette Portegies en schrijfster en recensent Ingrid Hoogervorst hameren erop dat die 'vingeroefeningen' van Stronks zich niet moeten beperken tot het oefenen met schrijven. Die moeten zich ook richten op het oefenen met lezen. Door veel te lezen ga je je moedertaal steeds beter beheersen. En die taalbeheersing heb je óók nodig als schrijver. Demosthenes schreef om zijn stijl te vervolmaken het geschiedwerk van *Thucydides* over. Romeinse jongetjes leerden *Vergilius* en *Cicero* van buiten. PC Hooft herlas *Tacitus* vele malen', aldus Gerbrandy.

Hij koppelt de ontleding – 'niemand kent de *Mei* van Gorter meer' – aan het oprukkende Engels aan de universiteiten en in de samenleving: 'Jonge dichters en schrijvers denken soms dat hun Engels beter is dan hun Nederlands. Maar als ze werkelijk gevoel hadden voor het Nederlands zouden ze zien dat hun taal 'arm' is. Zelfs als je een succesvol Engelstalig dichter wil worden, kun je niet om Gorter heen.

...met geschikte opdrachten...

De vraag is nu: hoe krijg je die lees-en-schrijf-bal systematisch aan het rollen? Dat vergt meer dan alleen ruimte in het lesrooster en een goed stramien. Het gaat natuurlijk ook om wat je doet in die oefentijd.

Ingrid Hoogervorst schetst op basis van haar ervaring als docent op de schrijversvakschool hoe die oefeningen eruit zouden kunnen zien. 'In 2009 besloot ik de cursus Proza aan te vangen met het oefenen van de drie narratieve technieken die de schrijver ter beschikking staan: de beschrijving, de dialoog en de handeling.'

Voor het oefenen van een beschrijving laat Hoogervorst haar leerlingen bijvoorbeeld een pagina schrijven over een boot in een gracht, gezien vanuit een moeder die net heeft gehoord dat haar zoon is doodgestoken, tijdens het uitgaan met zijn vrienden. Noem de zoon en de uitgaansgelegenheid niet', voegt zij er als extra complicatie aan toe.

Vergelijkbare oefeningen kun je volgens haar doen met het schrijven van een handeling of een dialoog. 'Schrijf een dialoog op een pagina maar noem het conflict niet' geeft ze als ander voorbeeld.

...en de kans krijgen om te leren van je fouten...

Als schrijfdocent heeft Hoogervorst (natuurlijk) ook met de beoordeling van teksten te maken. Dat lijkt ingewikkeld – er bestaan immers geen regels voor timing, metaforen of themakeuzes. Maar dat valt op te lossen door te kijken in hoeverre iemand zich heeft gehouden aan de principes van fictie.

Die principes zijn volgens haar vrij helder te benoemen: je beschrijft iets niet, maar je verbeeldt het. Je licht niet toe en legt niet uit, maar beeldt iets uit. Je benoemt nooit iets expliciet, maar suggereert het via een omweg. Er zijn allerlei dingen waar je op kunt letten als beoordelaar: van de narratieve technieken die worden ingezet, tot aan het in- en uitzoomen op een bepaalde gebeurtenis in het verhaal.

Op basis van al dit soort criteria kun je als docent een min- en een pluslijstje opstellen. Dat je gevoel daarbij een rol speelt is niet erg volgens Hoogervorst. Of het verhaal je boeit is namelijk ook belangrijk. En bij twijfel kun je er altijd nog iemand anders bijhalen.

...in een veilige omgeving

Zo'n beoordeling waar Hoogervorst het over heeft, moet volgens uitgever Annette Portegies wel gebeuren in een veilige context. Want alleen als je je veilig voelt, kun je de moed opbrengen om je zelf echt over te geven en risico's te nemen. Ook het risico dat het misschien niet zo goed is wat je maakt.

Portegies benadrukt als laatste spreker nog eens het allerbelangrijkste van lezen en schrijven: het genot dat je er aan kunt beleven. Het publiceren van een boek zou volgens haar niet het hoogste doel moeten zijn. Je kan van alles doen met je verhaal. Van schoolkrant tot blog tot een eenmalige zelfpublicatie- bijvoorbeeld met een serie verhalen van alle kinderen uit de klas. 'Niet alle voetballertjes worden topvoetballers – maar het voetballen blijft voor veel mensen een hele fijne sport.' Zoiets geldt ook voor schrijven.

Robin en Adore van De Werkplaats onderstrepen dit verhaal. De schoolkrant die voortkomt uit de schrijfclub maakt ze heel trots. Het maakt zelfs hun opa en oma trots, zo blijkt. Nu hun klasgenoten nog; die lezen de schoolkrant namelijk niet zo graag. Hoe je die wél aan het lezen krijgt, komt wellicht een volgende keer aan bod.

Enthousiast geworden?

De droom van de initiatiefnemers is het opzetten van een schrijfacademie-website. Het idee is dat dit een soort marktplaats gaat worden. Een platform waar je als docent vindt wat je zoekt op het gebied van schrijfonderwijs en waar leerlingen en docenten geïnspireerd worden door artikelen, cursussen en publicatiemogelijkheden. Idealiter ontstaat er hier een platform waar uitgevers, kranten, Stichting lezen, makers van schrijfmateriaal, de schrijversvakschool et cetera, et cetera, elkaar vinden en versterken.

Deze publicatie kan als volgt worden aangehaald:
Akademie van Kunsten (2019). *Een schrijfacademie op school; Hoe werkt dat?*. Amsterdam, KNAW.